

Вольга Ляўчук

Мінск

**СТЭРЭАТЫП ГАБРЭЯ НА ПОЛЬСКА-БЕЛАРУСКА-ЛІТОЎСКІМ ПАМЕЖЖЫ
(ПАВОДЛЕ МАТЭРЫЯЛАЎ ПАЛЯВЫХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ
БРАСЛАЎСКАГА, ПАСТАЎСКАГА І СВІСЛАЦКАГА РАЁНАЎ)**

„Стэрэатыпы – вобразы ў нашай свядомасці” (the pictures in our heads)¹ – гэта абдуманая і замацаваная ў нашай свядомасці меркаванне, якое фарміруецца ў нас у працэсе сацыялізацыі. Нярэдка стэрэатыпы не адпавядаюць рэальнасці, нягледзячы на гэта, кожны стэрэатып важны, бо ён дапамагае чалавеку ў катэгарызацыі света, у вызначэнні месца ў ім для кожнай з’явы і чалавека. Зварот да стэрэатыпаў цесна звязаны са з’яўленнем груп у нашай свядомасці. Кожны з нас з’яўляецца часткай групы і, можа, таму для нас важна дзяленне на групы ўсіх з’яў і прадметаў нашага навакольнага свету. Вывучэнне стэрэатыпаў на памежжы дазваляе лепей зразумець культуру і гісторыю свайго народа, бо стэрэатыпы ўключаюць у сябе ўвесь досвед, атрыманы людзьмі за акрэслены прамежак часу, а памежжа з’яўляецца цікавым месцам, дзе ўзаемадзейнічаюць культуры і традыцыі.

У нашай працы выкарыстаны матэрыялы, сабраныя пад час палявых даследаванняў у Пастаўскім (2011 г. і 2012 г.), у Свіслацкім (2010 г.) і Браслаўскім раёнах (1997–2007 гг.). Дадзеныя рэгіёны знаходзяцца на польска-беларуска-літоўскім памежжы і ўяўляюць выключную цікавасць для даследчыкаў, бо там жывуць людзі, што належаць да розных нацыянальнасцей (беларусы, палякі, рускія, літоўцы, цыгане, татары, украінцы) і веравызнанняў (католікі, праваслаўныя, стараверы, мусульмане, баптысты). На матэрыяле нашых даследаванняў паспрабуем ахарактарызаваць стэрэатып габрэя на польска-беларуска-літоўскім памежжы.

На тэрыторыі Браслаўскага раёна габрэі жылі ў Добінаве, Плюсах, Невяраве, Відзах, Браславе, Слабодцы, Друі, у Свіслацкім раёне – у Поразава, Свіслачы, а ў Пастаўскім раёне – у Лынтупах, Камаях, Паставах, Гадуцішках, Дунілавічах, Свенцянах, Вольсе, Папеліках, Свіры. Як адзначаюць інфарманты, габрэі сяліліся ў вялікіх мястэчках, дзе было шмат людзей.

ЭТНОІМЫ

На польска-беларуска-літоўскім памежжы іх звычайна называлі *жыдамі*. Агульнаславянскае слова „жыд” было запазычана са старажытна-італьянскай „guidio” ад лацінскага – „judaeus”². У слоўніку І. Насовіча лексема „жыд” мае два значэнні, першае адпавядае рускаму „еврей”³. Слова *жыд* да вайны на тэрыторыі

¹ У. Л и п п м а н, *Общественное мнение*, пер. с англ. Т.В. Барчуновой, Москва 2004.

² *Этымалагічны слоўнік беларускай мовы*, т. 3, Г–К, уклад. А. Цыхун і інш.; рэд. В.У. Марцінук, Мінск 1985, с. 262.

³ *Словарь белорусского наречия*, составленный И.И. Носовичем, Санкт-Петербург 1870, с. 50.

Заходняй Беларусі не было зняважлівым; больш за тое, так называлі габрэяў па-польску, а польская мова да пачатку Другой сусветнай вайны была афіцыйнай мовай на гэтай тэрыторыі. Таксама габрэяў называлі *пархамі* – „найгоршы чалавек”⁴, *пархунамі*⁵.

„Парх ‘паршывы, пакрыты лішаймі, паршывец’ (Нас., Шат., Гар., Др.-Падб., Шн. 2), ‘парша’ (Яруш.), ‘зняважлівая назва яўрэя’ (Нас., Мядзв.), *пархі* ‘ўсялякі бруд; пейсы ў яўрэяў’ (Нас.), ‘парша, кароста’ (Сцяшк., Грыг.), *пархаўё* ‘дзятва’ (Карскі, Труды, 476). З польск. *parch, parchować* ‘парша, часотка’, ‘станавіцца паршывым’ (Кюнэ, Poln., 85)”⁶.

Цікавы той факт, што няхрышчаных дзяцей католікі нярэдка называлі „*жыдушкамі*”⁷, што можна патлумачыць тым, што некаторыя інфарманты лічылі габрэяў нявернымі, бо яны не былі хрышчоныя.

МОВА

Габрэі мелі сваю „мешаную мову”⁸, якая, са слоў інфармантаў, не была ні рускай, ні польскай. „Па-габрэйску” яны размаўлялі толькі паміж сабой, а для інфармантаў гэтая мова была незразумелая („гыркалі паміж сабой”⁹, як ахарактарызаваў гаворку габрэяў адзін з інфармантаў). Аднак інфарманты адзначаюць, што габрэі валодалі некалькімі мовамі. Так, калі да іх звярталіся па-польску, то яны адказвалі таксама на польскай мове. З гэтага вынікае, што ў стэрэатыпе габрэі – „чужыя”, бо маюць сваю асаблівую мову; станючай рысай габрэя з’яўляецца яго адукаванасць і практычнасць, што выяўляецца ў веданні шматлікіх моў. Валоданне некалькімі мовамі – гэта рыса ўласцівая і іншым этнічным групам на памежжы.

ЗАНЯТКІ

На пытанне пра тое, чым займаліся габрэі, інфарманты з некаторай зайздраццю і іроніяй гаварылі, што часцей за ўсё габрэі „цяжкую працу не рабілі”¹⁰, іх праца была лепшаю (так званы „лёгкі хлеб”), чым у іншых людзей. Католікі, праваслаўныя і стараверы найчасцей займаліся земляробствам. Габрэі займаліся гандлем (прадавалі хлеб, мяса, дамашнія прылады працы), трымалі крамы, часам валодалі рамёствамі, будавалі млыны. Напрыклад, габрэі шклілі вокны, шылі абутак і вопратку, куплялі рыбу, палатно, кудзелю, коней, старую вопратку ў людзей на продаж, адвозілі ў Вільню, адкуль пасля прывозілі і гандлявалі рознымі таварамі (напрыклад, мылам, іголках і г.д.). Ім было забаронена прадаваць гарэлку, тытунь

⁴ *Brasławszczyzna. Pamięć i współczesność*, t. 1, *Historia regionu, charakterystyka socjolingwistyczna, świadectwo mieszkańców*, red. nauk. E. S m u ł k o w a, Warszawa 2011, s. 319.

⁵ Wywiad 2011 r. w Wieliczkach, rejon postawski, Białoruś, informator: mężczyzna JJ, urodz. 1925 r.; nagr.: Paulina Ibek, Anton Paulovich, Anna Koronta, Daria Shevko.

⁶ *Этымалагічны слоўнік беларускай мовы*, т. 8, *Н-П*, уклад. А. Цыхун і інш.; рэд. В.У. Мартынаў, Мінск 1993, с. 171.

⁷ Wywiad 2011 r. w Komajach, rejon postawski, Białoruś, informator: kobieta WK, urodz. 1931 r.; nagr.: Karolina Gendek, Volha Liauchuk.

⁸ *Brasławszczyzna...*, s. 385.

⁹ Wywiad 2011 r. w Wieliczkach, rejon postawski, Białoruś, informator: mężczyzna JJ, urodz. 1925 r.; nagr.: Paulina Ibek, Anton Paulovich, Anna Koronta, Daria Shevko.

¹⁰ Wywiad 2010 r. w Porozowa, rejon świsłocki, Białoruś, informator: mężczyzna IK, urodz. 1916 r., kobieta MK, urodz. 1926 r.; nagr.: Olga Guszczewa.

і запалкі. Таксама некаторыя з іх былі дастаткова заможнымі людзьмі, валодалі фабрыкамі і заводамі. Зямлёй габрэі, у адрозненне ад палякаў і беларусаў, не займаліся, адсюль такое асуджэнне і зайздрасць у адносінах да іх. Аднак габрэі, паводле слоў інфарматараў, умелі дамаўляцца з іншымі людзьмі на выкананне пэўнай працы. Так, напрыклад, габрэі аддавалі людзям гной са двара за тое, каб ім тыя пасадзілі бульбу. І ўсе вынікам такой дамовы былі задаволеныя. Або ў суботу, калі габрэям было забаронена працаваць, яны прасілі некага з суседзяў-палякаў, каб тыя дагледзелі іх гаспадарку. Нярэдка, як, напрыклад, у Камаях, габрэі бралі да сябе палякаў для дагляду за сваімі дзяцямі; такую працу габрэі шчодро аплачвалі.

РЭЛІГІЙНЫЯ ТРАДЫЦЫІ

Рэлігійныя традыцыі і абрады габрэяў вельмі адрозніваліся ад традыцый і абрадаў іншых веравызнанняў, таму ў выказваннях інфармантаў яны займаюць важнае месца. Як адзначаюць інфарманты, габрэі хадзілі маліцца ў сінагогу, якую нярэдка інфарманты называюць школай, а таксама маліліся дома. Мужчыны і жанчыны маліліся асобна. Прапаведнікам у габрэяў быў рабін. Варта зазначыць, што, па словах інфармантаў, габрэі былі вельмі паслухмяныя і набожныя.

Субота. Важным днём для габрэяў, паводле інфармантаў, была субота. У той дзень яны не хадзілі ў школу і не працавалі. Нават дома габрэі нічога не гатавалі і не займаліся гаспадаркай. Калі ім патрэбна была дапамога, напрыклад, падаіць карову, то яны прасілі суседзяў. У суботу габрэі хадзілі ў сінагогу маліцца, дзе, як адзначаюць інфарманты, „яны спявалі і крычалі”¹¹. Інфарманты звяртаюць увагу на тое, што ў сінагогу хадзілі толькі мужчыны, жанчыны яе наведвалі незаўсёды, а толькі ў вялікія святы.

Кучкі (Свята кушчаў). Інфарманты нярэдка распавядалі пра асенняе свята „Кучкі”. Каля сваіх дамоў габрэі рабілі шалашы, будкі з дрэва, накрывалі іх хваёвымі галінамі, у іх елі і палілі свечкі. Дома ў той дзень нельга было есці. Гэтае свята, як тлумачаць інфарманты, было звязанае з вызваленнем Маісеем габрэяў з няволі фараона.

„Судны” дзень. Часам інфарманты свята „Кучкі” называлі яшчэ „Судным днём”. Паводле слоў інфармантаў, габрэі лічылі, што Бог у гэты дзень вызначае, што кожнага чалавека чакае ў наступным годзе: хвароба, смерць або нейкае няшчасце. Усю ноч гэтага дня яны старанна моляцца, крычаць, тым самым спрабуюць папрасіць Бога быць да іх літасцівым. Пасля малітвы ўсе габрэі ідуць да возера і „вытрэсваюць свае грахі”¹². Інфарманты ўдакладнялі, што з боку гэта ўсё выглядала вельмі смешна: габрэі здымалі вопратку і трэслі ёй над вадой.

Вялікдзень (Песах). Габрэі прыбіралі дом перад Вялікаднем. Таксама ўвесь тыдзень перад Вялікаднем ім было забаронена есці ўсё кіслае, нават хлеб, таму яны пяклі так званую „мацу”. Інфарманты ўзгадваюць, што за тыдзень перад Вялікаднем габрэі выносілі з дома ўвесь посуд, які выкарыстоўвалі на працягу года, хадзілі яго мыць на рэчку, а дома карысталіся „новым”, як тлумачыла інфармантка, чыстым посудам, „без квасаў”¹³.

Маца. Маца – гэта круглыя тоненькія блінчыкі з мукі і вады. Габрэі ўсіх частавалі мацою. Аднак, паводле меркавання інфармантаў, габрэі частку мацы гатавалі

¹¹ *Brasławszczyzna...*, s. 317.

¹² *Ibidem*, s. 318.

¹³ *Ibidem*.

для пачастунку, а другую частку – для сябе і ўжо гэтай мацой не дзяліліся. Яна была смачная, але да такога пачастунку адносіліся падазрона. Сярод людзей хадзіла легенда пра тое, што для гатавання гэтай спецыяльнай мацы габрэям была патрэбна каталіцкая кроў (адна кропля) дзіцяці або цнатлівай дзяўчыны. Кроў каштавала нямала, як і лекі, таму нярэдка сярод людзей хадзілі плёткі пра прапаўшых дзяцей, якіх кралі габрэі і забіралі ў іх кроў. Для гэтага яны, як сцвярджаюць інфарманты, выкарыстоўвалі бочку з цвікамі, куды кідалі малых дзяцей, круцілі іх у той бочцы і так атрымлівалі кроў. Аднак інфарманты ўдакладняюць, што яны няўпэўненыя ў праўдзівасці гэтых плётак. Можна таму малых дзяцей нярэдка палыхалі, што „Жыд забярэць”¹⁴.

ВЯСЕЛЬНЫЯ І ПАХАВАЛЬНЫЯ АБРАДЫ

Вяселле. Інфарманты нярэдка апісваюць абрад габрэйскага вяселля, якое адбывалася на „сметніку” – на вуліцы ў двары. Спачатку маладая сядзіць дома ў фатэлю падобным да трону, вакол яе стаіць уся абшчына. Малады ўваходзіць у дом і закрывае вочы маладой тканінай. Вакол усе пачынаюць крычаць, бо цяпер маладая становіцца залежнай ад мужа ва ўсім. Пасля маладыя выходзяць на вуліцу, дзе на доўгіх палках расцягнута белая прасціна. Пад ёй моляцца, а пасля спяваюць.

Інфарманты згадваюць шклянку з вадой, якую рабін падае маладому пасля малітвы. Спачатку з яе піў малады, а пасля – маладая. Пасля жаніх павінен быў разбіць шклянку, што прадвяшчала радасць і шчасце ў жыцці маладых. Пасля самога вяселля габрэі арганізавалі баляванне.

Наша інфармантка з Лынтуп¹⁵ прымала ўдзел у вясельным абрадзе габрэяў. Яна павінна была паставіць вядро з вадой паміж маладымі, куды яны кідаюць пярсцёнкі. Пасля дзяўчынка даставала пярсцёнкі і дапамагала ім іх надзець. За гэта інфармантка атрымала злоты, а маладой сям’і абрад павінен быў прынесці шчасце.

Шлюбны паміж прадстаўнікамі розных веравызнанняў былі забароненыя. Гэта была вялікая ганьба. Але калі каханне было мацнейшае за грамадскую думку, то каб, напрыклад, католіку ажаніцца з габрэйкай, трэба было яе схваць і калі на працягу сутак яе не знойдуць, то тады можна было зладзіць вяселле.

Пахаванне. Габрэі хавалі сваіх нябожчыкаў на асобных могілках. Перад тым, як адвесці нябожчыка на могілкі, ён ляжаў дома на падлозе на саломе. Адна з інфармантак у Лынтупах¹⁶ была сведкам пахавання. Паводле яе слоў, у труне прывезлі нябожчыка на могілкі, потым труну разламалі, а цела аднеслі ў яму. Сам абрад пахавання быў „закрыты” для чужых, нікога з прадстаўнікоў іншых веравызнанняў на пахаванне не пускалі. Незвычайным для інфармантаў было тое, што габрэяў хавалі без трун. Цела нябожчыка, паводле ўспамінаў інфарманткі, было загорнута ў „саван” (трохкутны мяшок, які адзявалі на галаву памерлага)¹⁷. Пасля нябожчыка садзілі ў яму, рабін адкідваў яму галаву і клаў камяні на вочы і рот. Пасля цела абкладвалі дошкамі, і католікі, якіх спецыяльна для гэтага наймалі, за-

¹⁴ Wywiad 2011 r. w Łyntupach, rejon postawski, Białoruś, informator: kobieta AM, urodz. 1916 r., kobieta SJ, urodz. 1922 r.; nagr.: Ewa Gołachowska.

¹⁵ Wywiad 2011 r. w Łyntupach, rejon postawski, Białoruś, informator: kobieta IG, urodz. 1928 r., nagr.: Agnieszka Kulisz, Daria Abrasim.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Wywiad 2011 r. w Komajach, rejon postawski, Białoruś, informator: kobieta Wiktoria Korkoz, urodz. 1928 r.; nagr.: Wolha Hloba, Wolha Szylak.

копвалі цела габрэя. Усё гэта адбывалася моўчкі, ніхто не плакаў і не галасіў. Толькі калі цела пачыналі закопваць, пачыналі плакаць жанчыны. А пасля на роўную магілу клалі камень.

СТАЎЛЕННЕ ДА ГАБРЭЯЎ ПРАДСТАЎНІКОЎ ІНШЫХ НАЦЫЯНАЛЬНАСЦЕЙ

Інфарманты выказваюць розныя меркаванні наконт габрэяў. З успамінаў адной інфарманткі, да вайны габрэяў лічылі дрэннымі людзьмі, і таму нярэдка іх прыгняталі. Лічылася, што ўсё зло на зямлі ад габрэяў. Аднак, як адзначае інфармантка, што гэта, быць можа, была толькі прапаганда. Цікавы факт, што да вайны ў некаторых мястэчках дзейнічала антысёміцкая прапаганда пад лозунгам „Не купляй у габрэя”¹⁸. Так, напрыклад, у Камаях і ў Лынтупах была арганізавана польская крама, дзе належала палякам купляць прадукты, а ў габрэйскія крамы хадзіць было забаронена. Нярэдка туды палякаў проста не пускалі, хоць самі палякі аддавалі перавагу купляць у габрэяў, таму што ў іх было танней, быў вялікі выбар і магчымасць купіць у доўг без працэнтаў, а таксама можна было таргавацца.

Шмат хто з інфармантаў называў габрэяў добрымі суседзямі. Як распавядаў цесць адной з інфармантак, „пакуль жылі габрэі, так жылі і мы. Габрэі заўсёды браў па капейцы, а прыйшлі саветы – сталі браць па рублі і ўсё раскралі”¹⁹.

Па словах інфармантаў, габрэі нярэдка дапамагалі суседзям, яны былі прыветлівыя і добрыя. „Усім вядомую” прагнасць габрэяў абвяргае выпадак, які быў апісаны адной з інфармантак у Камаях²⁰. У Камаі з суседняй вёскі прывезлі хрысціць дзіця у касцёле. Ксяндзу трэба было заплаціць два злотыя, але ў сям’і такіх грошай не было. Бацька немаўляці пайшоў да аднаго габрэя (звалі яго Хлаўна), каб папрасіць дапамогі. Габрэі без прамаруджвання даў яму неабходную суму і сказаў: „Ахрысціце дзіця, ахрысціце ды скажыце, што яго не ксёндз хрысціў, а Хлаўна”.

Іншыя ж інфарманты негатыўна ацэньвалі тое, што толькі габрэі займаліся гандлем, бо яны маглі маніпуліраваць людзьмі, самі назначалі цану, нярэдка падманвалі людзей.

Некаторыя інфарманты ўзгадваюць жарты, якія спецыяльна строілі габрэям. Так, напрыклад, на адны „Кучкі” ў Лынтупах хлопцы ў сінагогу запусцілі варон. Таксама польскія дзеці жартавалі з габрэйскіх. Так, напрыклад, па ўспамінах адной з інфармантак, яны (польскія дзеці) нярэдка пад час малітвы габрэйскіх дзяцей у сінагозе перашкаджалі ім маліцца, крычалі пад вокнамі „А Юзь да Паляс-тыны”, раскідвалі іх „фігуркі” ў сінагозе²¹. Пра гэтыя выбрыкі ведалі і настаўнікі, але ніхто ніяк польскіх дзяцей за гэта не караў.

ХАЛАКОСТ

Важнае месца ва ўспамінах нашых інфарматараў займае вайна і Халакост. Варта зазначыць, што пасля заканчэння вайны на польска-беларуска-літоўскім памежжы засталася вельмі мала габрэяў. Шмат іх загінула пад час вайны. Тыя ж,

¹⁸ Wywiad 2011 r. w Komajach, rejon postawski, Białoruś, informator: kobieta AT, urodz. 1925 r.; nagr.: Swiatlana Rohacz, Anna Siwirska.

¹⁹ Wywiad 2010 r. w Porozowa, rejon świsłocki, Białoruś, informator: mężczyzna JSz, urodz. 1983 r., kobieta ASz urodz. 1959 r.; nagr.: Olga Guszczewa.

²⁰ Wywiad 2012 r. w Komajach, rejon postawski, Białoruś, informator: kobieta Weronika Greška, urodz. 1923 r.; nagr.: Volha Liauchuk.

²¹ Wywiad 2012 r. w Gwozdowiczach, rejon postawski, Białoruś, informator: kobieta Olimpia Lowkis, urodz. 1928 r.; nagr.: Volha Liauchuk.

хто перажыў вайну, пасля вайны і прыхода савецкай улады, збеглі ці ў Польшчу, ці ў Амерыку, ці ў Латвію. Інфарманты расказваюць, што пад час вайны былі розныя адносіны да габрэяў: нехта дапамагаў ім хавацца, карміў іх, даваў ім вопратку, нават калі іх ужо вывезлі ў гета, а нехта, наадварот, выдаваў немцам.

На пытанне, чаму менавіта ў вайне так пацярпелі габрэі, інфарманты адказвалі па-рознаму. Нехта спрабаваў гэта аргументаваць тым, што габрэі зрабілі нешта дрэннае. Хадзілі чуткі пра тое, што яны арганізавалі масонства, якое хацела звергнуць касцёл. З-за такіх чутак з'яўляецца страх перад „чужымі”. Адна інфармантка бачыць прычыну няшчасцяў габрэяў пад час вайны ў тым, што яны былі „бязбожныя”²².

Адзін інфармант прычынай нянавісці да габрэяў лічыць зайздрасць. Габрэі былі заможнымі, ім усе зайздросцілі. Гэтыя людзі былі з характарам, іх погляды цяжка было змяніць, як гаварылі, „габрэя не купіш, габрэя не пераканаеш, ён застанецца габрэям”²³. Іх складана было кантраляваць. Як дакладна зазначыў інфармант з вёскі Родзі, „яны разумныя, хітрыя, яны такія... усюды пралазяць, у кожную шчыліну”²⁴. Розныя менталітэты і манера паводзін, а таксама паспяховасць у жыцці выклікалі зайздрасць у прадстаўнікоў іншых веравызнанняў, што таксама ўплывала на тое, што габрэі станавіліся „чужымі”. Ад многіх інфармантаў можна было пачуць меркаванне, што габрэі „праклятыя”²⁵, таму што менавіта іх народ вінаваты ў забойстве Хрыста.

ВЫСНОВЫ

У сітуацыі памежжа культур важнае месца займае катэгарыяльная апазіцыя „свой-чужы”, якая заснавана на падсвядомым аналізе знешніх прыкметаў, што адрозніваюць пэўную групу ад іншых (мова, тэмперамент, лад жыцця і заняткі, звычаі, рэлігійныя традыцыі і абрады і інш.). Аднак апошнім часам у навуцы была ўведзена новая катэгорыя – „іншы”. Менавіта „іншымі” з'яўляюцца габрэі ў вачах жыхароў польска-беларуска-літоўскага памежжа.

„Іншы – гэта не адзін са Сваіх, ён відавочна адрозніваецца ад сваіх, прыныпова іншы, чым Свае; але пры гэтым Іншы не нясе, у адрозненне ад Чужога, ужо самім фактам існавання пагрозу існавання Сваім. [...] Іншы выклікае ў суб'екта не столькі адчужэнне і агрэсію, як у выпадку з Чужым, колькі зацікаўленую ўвагу”²⁶.

Габрэйская культура значна адрознівалася ад культуры іншых нацыянальнасцей, якія жылі на памежжы. Габрэі для камунікацыі паміж сабой выкарыстоўвалі сваю асаблівую мову (ідыш), незразумелую для інфармантаў. У асноўным

²² Wywiad 2011 r. w Komajach, rejon postawski, Białoruś, informator: kobieta WK, urodz. 1931 r.; nagr.: Karolina Gendek, Volha Liauchuk.

²³ Wywiad 2011 r. w Wieliczkach, rejon postawski, Białoruś, informator: mężczyzna JJ, urodz. 1925 r.; nagr.: Paulina Ibek, Anton Paulovich, Anna Koronta, Daria Shevko.

²⁴ Wywiad 2011 r. w Rodzi, rejon postawski, Białoruś, informator: mężczyzna CzA, urodz. 1945 r.; nagr.: Karolina Gendek, Volha Liauchuk.

²⁵ Wywiad 2011 r. w Pieszkowcach, rejon postawski, Białoruś, informator: kobieta J, urodz. 1920 r., kobieta J, urodz. 1930 r.; nagr.: Monika Łaszkiewicz, Nadzieja Naważyława.

²⁶ М.Л. Д у б о с с а р с к а я, *Свой-чужой-другой: к постановке проблемы*, „Вестник Ставропольского государственного университета. Филологические науки” 2008, № 54, с. 170–171.

яны зараблялі на жыццё гандлем, рамяством, нярэдка валодалі фабрыкамі і заводамі, што, паводле меркавання нашых інфармантаў, было „лёгкім хлебам” у параўнанні з працай на зямлі. У габрэяў былі „іншыя” рэлігійныя традыцыі і абрады, нярэдка незразумелыя і смешныя для нашых інфармантаў. Аднак, як падкрэслівалі нашыя рэспандэнты, габрэі былі ядрэннымі суседзямі, з імі можна было дамовіцца, яны былі гатовыя дапамагчы, былі гасціннымі і з павагай ставіліся да прадстаўнікоў іншых веравызнанняў. З успамінаў інфармантаў вынікае, што сярод людзей не было рэлігійнай нянавісці і звадаў, усе жылі мірна. Асабліва важнай для інфармантаў у культуры габрэяў была іх набожнасць і строгае захаванне сваіх традыцый і абрадаў. Важным фактарам пры вызначэнні месца ў апазіцыі „свой-чужы” з’яўляецца тое, ці стварае прадстаўнік акрэсленай групы небяспеку для ўсёй групы. У гэтым выпадку габрэі, хоць і значна адрозніваліся ад іншых груп, але асаблівай небяспекі не ўяўлялі, як, напрыклад, цыгане або людзі „звонку”, „чужыя”.

Volha Liauchuk

The stereotype of the Jews in the Polish-Belarusian-Lithuanian borderland (based on field studies in Braslavsky, Postavsky and Svislochsky regions)

A b s t r a c t

Based on materials collected during field studies in the Braslavsky, Postavsky and Svislochsky regions, this article describes the stereotype of the Jews prevalent in the Polish-Belarusian-Lithuanian borderland. Special attention is paid to the external signs that distinguish Jews from other groups: language, temperament, lifestyle and occupation, customs, religious traditions and ceremonies, and also to the attitude of other nationalities towards the Jews. An important category in interaction between the representatives of different cultures is the „our-foreign-another” opposition. Basing on this category, an attempt is made to determine the place of the Jews in relation to people of other nationalities living in this area.